

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 638

מסכת חולין מ"ט-נ"ה

בס"ד, י"ד אב תשע"א

השבוע בגליון

- נס חנוכה וסוגייתנו - המהרש"א מצא את הקשר ביניהם
- "שיירים", "אישתיר", "שירי" - מצא את ההבדלים

- אסור לך להזיק את החפץ שלך!
- לקוח שהשתמש בחפץ לצרכים מוזרים, יפצה את המוכר
- בית הכנסת שניקב, וה'מופת' שאירע ל'חתם סופר' זצ"ל

דבר העורך

שבר על שבר

אומרים שהכפר הזה נוסד לאחר שאדם חולה נטה למות על צד הדרך, וקרוביו ובני משפחתו נקראו אל המקום במהירות כדי לטעוד את יקירם בשעותיו האחרונות. השעות התארכו, בני המשפחה המתונו כל היום, והוא, חי וקיים. לבסוף הם התארגנו לשנת לילה, וכל השאר היסטוריה.

תושבי הכפר לא ידעו למסור את המקור המדוייק לשמועה בלתי מבוססת זו לגבי אופן ייסודו של הכפר, אך כפי שאמרו זה לזה לא אחת: "לא יכולה להיות סיבה אחרת להקים מקום יישוב במקום הזה". הכפר שבו התרחש סיפורנו נמנה על אותן עיירות וכפרים שגם אם תוגיע את מוחך שבועות וחודשים, לא יעלה בידך להבין מה הניע את לב המייסדים להתיישב דווקא על פסגתו של הר נידח או למרגלותיו של הר געש עשן.

כך או כך, "מושקה" שלנו התגלגל אל המקום כאשר זה כבר היה מיושב דורות רבים. צעיר ותאב חיים היה "מושקה". הוא הגיע אל המקום למספר שנים בלבד, כך הבטיח לעצמו ולרעייתו, כדי להתבסס, לעמוד על בסיס כלכלי מוצק, ואחר כך, אה, השמים הם הגבול. **שערות** שיבה כבר נזרקו בזקנו, קמטים של ייאוש קל קנו שביטה על מצחו, והוא עדיין באותו כפר, באותו בית מרוח שבו התחיל לטוות את חלומותיו. כלום. אותו פריץ, אותם חובות, אותם שיכורים, אותם משרתים רעי-לב של הפריץ. הכל היה כל כך צפוי. כך בכל אופן זה נראה ממבט לאחור.

יום ההולדת של הפריץ קרב ובא, והחלטה החלה נותנת את אותותיה במושקה חביבנו. הוא הרבה להכות על חטא. במסיבת יום ההולדת הראשונה של הפריץ שמושקה השתתף בה, הוא היה עדיין צעיר וחסון, בעל מרץ אדיר ודמיונות כבירים. בעודו מוזג י"ש לכוסות הזכוכית המוקתמות, היו עיניו צופיות אל טירתו של הפריץ. עוד מעט קט, ממש שבועות, לא, חודשים, לכל היותר מספר שנים, הוא ידהר פנימה במרכבתו כדי

דף נא/א בידוע ששלשה ימים קודם

אסור לך להזיק את החפץ שלך!

הלכות ממונות נידונים בהרחבה בסדר נזיקין, אותו סיימנו זה מכבר. ברם, בסוגייתנו טמונה הלכה חשובה ועקרונית בדיני ממונות, שיש לתת עליה את הדעת.

בגמרתנו מבואר, כי הרוכש בהמה לשחיטה (עיין "נתיבות המשפט" סימן רל"ב ס"ק ג') ושחטה ומצאה טרפה, ומן הממצאים עולה כי היתה טרפה עוד בשעה שנרכשה - רשאי להחזירה למוכר ולקבל את מלא כספו, שכן, מקח טעות יש כאן. החידוש בהלכה זו הוא, שאף על פי שהקונה נטל מן המוכר בעל חיים הראוי לרכיבה, חרישה ועוד, והחזיר לו פגר הראוי לאכילת כלבים בלבד, אין מוטל עליו לפצות את המוכר על נזק זה, שהוא גרם לו במו ידיו בשחיטת הבהמה.

לקוח שהשתמש בחפץ לצרכים מוזרים, יפצה את המוכר: הרמב"ם (הל' מכירה פרק ט"ז הל' ו', ז) פוסק את גמרתנו להלכה, והוא מדגיש כי "מכאן אתה למד" לכל מקח שהתגלה בו מום, שהקונה פטור מפיצוי המוכר על הפחתת ערך החפץ בגין השימוש בו, וכגון, הרוכש בד לתפירה וגזרו לחלקים קטנים לצורך התפירה, ולאחר מכן התגלה בו מום, אינו צריך לפצות את המוכר, שלפני כן היתה בידי יריעת בד גדולה הראויה לשימושים מסויימים, וכעת יש בידי גזרים קטנים ששויים פחות בהרבה. ברם, הרמב"ם מסייג את דבריו כי הקונה פטור, אך ורק "אם עשה דבר שדרכו לעשות... ואם שינה ועשה מום אחר קודם שיוודע לו המום - מחזיר המקח לבעליו ומשלם דמי המום שעשה". כלומר, אם קונה הבד החליט להשתמש בו להדלקת מדורת ל"ג בעומר על קברו של רבי שמעון בר יוחאי, ובשעה שהוא טבל את הבד בחומרים דליקים הוא גילה בו מום, אמנם הוא רשאי לבטל את המקח ולהחזיר את הבד ספוג השמן למוכר, אך עליו לפצותו על ההבדל שבין מחיר יריעת בד פגומה, לבין מחירה של יריעת בד פגומה הספוגה בשמן, שכן, הוא עשה דבר שאין הדרך לעשותו.

כדי להבין היטב את פסקו של הרמב"ם, עלינו להעזר במורי דרכנו גדולי הדורות, שכן, כשנתבונן בהלכה זו תעלה בליבנו שאלה גדולה: תינח לגבי בהמה שנמכרה לשחיטה, הן המוכר והן הקונה יודעים בשעת המכירה, כי שאלת הטרפה, השכיחה בלא מעט בהמות, מרחפת מעל העיסקה, ומשכך, ברור, כי לפני שהקונה פוגם את הבהמה, עליו לוודא כי היא אינה טרפה וכי העיסקה שרירה וקיימת, ואם הטיל בה מומים לפני שבדקה, אין הוא רשאי להעמיד פני תם ולהחזירה למוכר כשהיא פגומה מכל עבריה בטענה שלאחר מכן גילה שהיא טרפה.

צעילוי נשמת

מרת **גיטה גרינברג** ע"ה
ב"ר שמעון ש"ב לייבל ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם-אב תשנ"ו

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו
הר"ר **שמעון גרינברג** ומשפחתו שיחיו - ת"א

צעילוי נשמת

הר"ר **רפאל נאמן** ז"ל
ב"ר מנחם ומלכה ז"ל
נלב"ע ט"ז באב תשס"ג

תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **אהרן סלומון** ז"ל
ב"ר זאב ז"ל
נלב"ע י"ז באב תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **זאב סלומון** ומשפחתו שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **נחמיה מנדלבאום** ז"ל ב"ר חיים ז"ל נלב"ע כ"א באב תשנ"ח

וזוג' מרת **סבינה** ע"ה ב"ר סלומון ז"ל נלב"ע י"ח באב תנצב"ה

הונצחו ע"י בנם ידידנו הר"ר **שלמה מנדלבאום** ומשפ' שיחיו - ת"א

נר ה'
נשמת
אדם

ברם, כאשר ננסה להבין הלכה זו לגבי הבד הפגום, נתקשה קמעא. שהנה, המוכר והקונה אינם מעלים בדעתם בשעת המכירה שהבד פגום. הקונה נטל עימו את הבד מתוך הבנה וידיעה ברורה כי שלו הוא, והוא נהג בו כפי שאדם נוהג בחפצים שלו. מה, איפוא, הבסיס להוראה זו, שאם הקונה גזר את הבד כדי לתפור ממנו בגד והתגלה בו פגם הוא פטור, ואם הוא השתמש בו להדלקת מדורת ל"ג בעומר עליו לפצות את המוכר על הפחתת ערך הבד?

ובכן, בעל "נתיבות המשפט" (שם ס"ק ה') מבאר, כי אף על פי שהמוכר והקונה אינם מעלים בדעתם שהבד פגום, מכל מקום, לשניהם ברור שאם ימצא בו מום הקונה רשאי לבטל את המקח, ולהחזיר את החפץ לבעליו. באותה שעה שהקונה הנלהב עמד להצית את הבד על קברו של רבי שמעון, הוא ידע כי אין חזרה ממעשהו. ברגע זה הוא מזיק את הבד של המוכר, אם יתברר שמקח טעות היה כאן, וממילא עליו לפצותו על נזק זה בבואו להחזיר את הבד הפגום [כדין מזיק שחייב גם בשוגג, עיין ב"ק כ"ו ב ובתוס' שם כז/ב]. רק כאשר הוא משתמש בחפץ למטרה שלשמה נרכש, הוא זכאי ורשאי לבוא אל המוכר בידיים נקיות, להערים לפניו את גזירי הבד הזעירים, ולטעון "קניתי בד לתפירה, השתמשתי בו לצרכים שעליהם הצהרתי בפניך בשעת הרכישה, תראה איזה פגם מצאתי". [עיין שם שסיים "ומ"צ צ"ע". ועיין בספר "נר למאור" סימן ס"ד להגאון רבי מרדכי אליהו רבינוביץ, תרמ"ט, שביאר עפ"י ה"שולחן ערוך" שם, סעיף כ"ה, שהלוקח הרי הוא כשומר שכו, ולכן חייב גם במה שדומה לגניבה].

דף נ"א/א מעשה ובה לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכסות מצד אחד וטרפה **בית הכסות שניקב, וה'מופת' שאירע ל"חתם סופר" זצ"ל**

זרכם של רבים מבעלי החיים, ביניהם הבקר והצאן, לאכול ללא הבחנה מכל הבא לפה. פעם אירע שמצאו חלקי מטריה במעיו של שור, ובמעיי בהמות רבות נמצאים חלקי מתכת שונים. לפיכך, בימינו התקינו ברפתות רבות מגנטים רבי עוצמה, השואבים את גופי המתכת. שיטה נוספת הנהוגה כיום היא השתלת מגנט בתוך גוף הפרה, השואב את גופי המתכת ומונע מהם לחזור לאברי הבהמה ולהטריפה.

גוף זר המצליח לחזור למעי הבהמה, נפרד מן האוכל ונכנס ל'בית הכסות', שהיא קיבה קטנה הסמוכה לסרעפת. כאשר מחט, מסמר, או כל גוף זר אחר, ננעץ בדופן בית הכסות ונוקבו - הבהמה טרפה, כך מבואר בסוגייתנו, המוסיפה, כי גם כאשר נמצא נקב שאינו מפולש, ובצד השני של הדופן יש טיפת דם, הרי זו טרפה, משום שטיפת הדם היא עדות לכך שהדופן ניקב מצד לצד. **כאשר דופן בית הכסות ניקב**, המקום מתנפת, מעלה סירכה ונדבק לטרפש, היא הסרעפת. לפיכך, חובה לוודא שבית הכסות אינו דבוק לסרעפת ("זבח שמואל" בסוף דיני בדיקות), על ידי הכנסת היד בין בית הכסות לסרעפת. אם נמצאה סירכה וכנגדה נעוצה מחט בדופן בית הכסות, הבהמה טרפה, אף על פי שהנקב אינו מפולש (רמ"א יו"ד סימן מ"א סעיף ח), כפי שנוכחנו בסוגייתנו לגבי טיפת דם שנמצאה כנגד נקב שאינו מפולש [4].

ברם, נחלקו הפוסקים בדעת הרמ"א, כיצד לנהוג במקרה שנמצאה מחט בחלל בית הכסות. יש אומרים, שהבהמה אינה טרפה (שו"ת "צמח צדק הקדמון" סימן מ"ט, שו"ת "נודע ביהודה" יו"ד סימן ט"ו, ועיין "דרכי תשובה" סימן מ"א ס"ק ע"א). את פסיקתם הם סומכים על שתי סברות שכתבו הראשונים (עיין הגהות אשרי פ"ג): **א.** עור בית הכסות עבה מאד, ואין לחשוש שניקב אם לא נוכחנו בכך (עיין רש"י ומאירי לעיל מ"ט/א). **ב.** בבית הכסות מצויים תדיר אוכלים ומשקים, ויש להניח, כי אם המחט היתה נעוצה בדופן בית הכסות, היא לא היתה נחלצת ממקומה, מחמת החפץ המופלע עליה תדיר.

יש פוסקים החולקים עליהם וסוברים, כי גם כאשר נמצאה מחט בחלל בית הכסות בלבד, יש להטריף את הבהמה (שו"ת "פנים מאירות" ח"ב סימן קכ"ט, שו"ת "חוט השני" סימן ס"ט, ועיין שו"ת "חתם סופר" יו"ד סימן ל"ג, סימן מ"ה, שנוטה ג"כ לאסור, ועיין "דרכי תשובה" שם). לדעתם, יפה כוחן של סברות הראשונים הנזכרות, כל עוד לא התעורר חשדנו שדופן בית הכסות ניקב. ברם, כאשר בית הכסות הפריש סירכה, שומה עלינו להניח שתופעה זו היא תוצאה של נקב, ומשמנמצאה מחט בבית הכסות יש להטריף את הבהמה לאחר הצלבת הנתונים - סירכה ומחט. ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת יו"ד סימן ל"ג) מעיד: "שראינו מימי רמ"א ואילך שבדקנו לאלפים ורבות בהמות, וכל שהיה לה סירכא נמצא מחט גם כן מונח... בתוך החלל" [ועיין ב"פנים מאירות" שם, שהחמיר אפילו לא מצא מחט וכדומה].

"שלום לך תלמידי הותיק מלא עתיק הרב האברך המופלא מו"ה עקיבא ני' אשר", פותח ה"חתם סופר" זצ"ל את מכתבו לתלמידו (שם סימן ל"ג), בו הוא מספר בהתרגשות על סייעתא דשמיא שזכה לה בהנהגת קהילתו. ה"חתם סופר" נהג להחמיר, שאם נמצאו סרכות מבית הכסות

[4] יש המקילים ואומרים, כי גם אם נמצאה מחט נעוצה בדופן בית הכסות וכנגדה בדופן החיצוני יש סירכה, הבהמה כשרה. דווקא אם נמצאה טיפת דם כנגד הנקב, יש חשש שהמחט יצרה חור מפולש, אך הסירכה עשויה להגרם גם על ידי נקב חלקי ("כרתי ופלתני" סוף סימן מ"א, והשאיר בצ"ע. שו"ת "תולדות יצחק" סימן ג'. ועיין "דעת תורה" ס"ק ל"ד ו"דרכי תשובה" ס"ק ע"ט). בשו"ת "מלמד להועיל" (יו"ד סימן ח', וראה מש"כ נגד מנהג זה) מעיד, כי כן נהגו בפולין, שתחבו אניץ קש למקום שבו המחט היתה תחובה [שמא הנקב עקום], ואם הקש לא עבר לצד השני הכשירו את הבהמה. וע"ע "ערוך השולחן" שם סעיף ל"ו].

לסגור עסקה כזו או אחרת עם הפריץ. עניין של זמן. אין ספק, כיאה וכיאות למי שמתעדת להפוך לאיש עסקים מצליח וזריז, רכש מושקה אופך עשוי עור משובח, כמתנת יום הולדת עבור הפריץ. מושקה נאמ. לפני מספר שבועות הפריץ רכב ליד בית המרזח, רכוב על סוסו, ישוב על האוכף הנדיר ביופיו, ונעץ בו מבט מיסה, כאומר, עוד מעט קט אגרשך מביתך אם לא תשלם את דמי החכירה במועד.

היה זה אדוק שנוכח על ידו בסכום עתק. אומן מהעיר הגדולה עמל חודשים על פיתוחיו, ואף השליך לפח האשפה מספר עיבודי עור בלתי מוצלחים, עד אשר עלה בידו להתקין את האוכף הנדיר ביופיו. מיני אז, הפריץ ציפה בכל מסיבת הולדת לתמתנו המהודרת של מושקה. כל יום הולדת של הפריץ הפך עבור מושקה ליום אבל. בשנים הראשונות עדיין האמין, כי יום יבוא וההשקעה תכסה את עצמה... לאחר שנים של שמומן בבית המרזח הוא הבין, כי מיטב כספו שוכב באוצרותיו של הפריץ, והוא עומד לכולת את ממונו בכל שנה עד יום מותו של הפריץ.

בכל שנה הצליח מושקה להשיג חפץ יקר כל שהוא, שיתקבל על ידי פריצו. לעולם לא ישכח כיצד לפני שנים שנה, הוא הופיע בארמון הפריץ כשבידו זנב של סוס. לא פחות ולא יותר. אדוני הפריץ, הסכיר בחשיבות, מאז שזנבו של סוס הרכיבה שלך נגדע באבחת חרב בדו קרב, לא מצאתי מנוח לנפשי ולפניך, אני מתכבד להגיש לפניך זנב גדול עוד יותר במחיר הזנב המקורי, עם רצועות לקשירה. הפריץ געה בצחוק וזכר לטובה את מושקה שלו, ששם לב לכל פרט. אבל עיניו הערמומיות הזהירו אותו, כי בשנה הבאה יחשוב על הפריץ ולא על הסוס שלו.

היתה זו שעת צהרים מאוחרת. משרתיו של הפריץ התרוצצו במרחבים, מלווים כרכרות של רוזנים ופריצים שחשדו במושביהם הנוחים, בדרכס אל המשתה. מושקה גירד את פדחתו וכמו תמיד, משכלו כל הקיצין עלה במוחו רעיון מבריק [לא, לא עור הכבש].

כחץ מקשת הוא העזיק את רעייתו והפקידה על חבר המזוגים שנחרו על ספסלי בית המרזח, ואץ רץ לעבר חנות הכלים של איוון. ידידו הטוב משכבר הימים. **איוון** היה בחור טוב. בכל אופן, לפי תנאי המקום. את לקוחותיו היה משרת באדיבות, וכך גם את מושקה שהתייצב בחצרו טרוף נשימה.

איוון, בוודאי יש לך מערכת כלים שנשברה ואין לך מה לעשות איתה, אה? איוון הנהן בראשו, נתן מבט עגמומי ברעייתו בעלת הידיים השמאליות, ופלט "אבל מה תעשה עם השברים?". מושקה קרץ בעינו, שלשל שתי רובל לכיסו הריק של איוון, וטרם חזר במהירות לביתו כדי לנסח מכתב נוטף תנופה לפריצו, הורה לאיוון לארוז לו היטב את המערכת, בנייר הארזיה המשובח ביותר שברשותו.

בשעת ערב מאוחרת פסע מושקה במיטב מחלצותיו על השטיח הצהוב, הצבע האהוב על הפריץ, במרכז אולם האירועים, והיש לפריץ חבילה גדולה וכבדה, לקול מחיאות הכפיים של המסובים. מושקה נפנה והלך לדרכו ברגליים קלות. עד השנה הבאה, כבר נסתלק מכאן לצמיתות, החליט בלבו, כפי שהחליט בכל יום הולדת של הפריץ.

אין שיה טובה מזו הבאה לאחר תקופה רוויית מתח נוראי. מושקה פשט את איבריו, הרפה את ראשו לאחור והרשה לעצמו לחץ על הפריץ שבשעה זו מיצר כל כך על מערכת הכלים הנפלאה שנשברה והתנפצה. רחמינות על המשרת האומלל שיואשם במחדל **מילותיה** האחרונות של תפילת המפיל עמדו על שפתו, כאשר מהלומות אגרופים זעזעו את דלת ביתו. אחוז בהלה פתח מושקה את דלת ביתו, וללא אומר ודברים נלפת בידי משרתיו של הפריץ, שתוך זמן קצר העמידוהו לפניו בעודו נתון בנמנמת.

הפריץ עמד ליד הקופסה הפתוחה ולא אמר מילה. **עיניו** זעמו, הוא סלסל בשפמו בחרון, ומידי פעם היה מביט בתוך הקופסה כלא מאמין, ושב ונעץ מבט של חמה במושקה.

מושקה היה מומחה בהעמדת פנים. "אדוני הפריץ, אתה צודק, זה באמת לא מוהגן להגיש לך מערכת כלים כל כך יפה, בלי לצרף אליהם תרנגול כרסתיני כדי לחנוך את הכלים. הנח לי מספר דקות ואעשה זאת".

לטרפשי, יש להטריף את הבהמה אם נמצאה מחט בחלל בית הכוסות שלה. בערב פסח אחד באו לפניו השוחטים ופניהם נפולות - נשחטו עשרים וארבעה שוורים, וכולם נטרפו עקב המצאות מחט בבית הכוסות שלהם. החג קרב, ולא יהא בשר ליהודים. לאחר בדיקת הנתונים, הורה ה"חתם סופר" לבודקים, כי הפעם הזאת יקלו, וכאשר הם מוצאים סירכה, ירוקנו את תכנו של בית הכוסות לפני בדיקתו, ולאחר מכן יבדקו אם מחט אינה נעוצה בדופן. הוא לא פטרם מלפניו טרם שהחרימם בל יהינו לנהוג כך במקרים אחרים, וכי רק בערב חג פסח זה, הוא מתיר להם לנהוג כן מחמת הדחק [עיינין שם את הסיבות להקל]. מספר ה"חתם סופר" בחדוהו: "ומן אז יצאו מלפני, שחטו תשע עשרה בהמות זו אחר זו ולא היתה שום סירכא ושום פקפוק ונדנדו כלל, ואמרת: ברוך ה' אשר הרחיב לנו ולא הוצרכתי לכנוס לקולא הזאת אשר לבי מאוד נוקף עליו".... בעל "פתחי תשובה" (יו"ד ס"ק י"ג, י"ד) מביא מעשה זה לאחר שהוא מסכם את הנידון שעסקנו בו, ומסיים: "העתקתי כל זה, להראות גדול כח הצדיקים".

ראוי לציין, כי יש מההכשרים המהודרים כיום, שבשר ה"גלאט" שבהשגחתם, הוא מבהמה שאין כל סירכה בין בית הכוסות לטרפשי שלה.

דף נה/א מסאה עד סאתים בחצי לוג

נס חנוכה וסוגייתנו - המהרש"א מצא את הקשר ביניהם

כאשר המהרש"א למד את סוגייתנו עם תלמידיו, היה זה בימי החנוכה, והוא העניק לתלמידיו אתנחתא בדמות פלפול מרתק ביותר, ולא נותר לנו אלא להתחקות על דבריו, ועל התוספות המעניינות שנלוו אליהם במהלך השנים.

לומדי הדף היומי שמשתדלים לעיין גם במהרש"א, יחשפו בוודאי לאחד ממאמריו היותר מרתקים ב"חידושי אגדות", שבהם העלה חידושי אגדה מן הגמרא. המהרש"א למד את סוגייתנו, בה נאמר, כי כלי חרס המכילים סאה וסאתיים שנטמאו, יש להם תקנה אם חלקם העליון נשבר ואינם יכולים להכיל חצי לוג, והוא מוצא בה תשובה לשאלתו המפורסמת של ה"בית יוסף", מדוע נקבעו שמונה ימי חנוכה, הרי היה די שמן עבור היום הראשון! היה, איפוא, על חכמים לקבוע שבעת ימי חנוכה בלבד, כנגד הימים שבהם נעשה נס. תירוצים רבים נאמרו על שאלה זו. המהרש"א עונה את אחד התירוצים המפולפלים והמרתקים ביותר.

את דבריו הוא בונה נדבך על גבי נדבך.

כותב המהרש"א: "בהלכה זו עמדנו בימי חנוכה, ואמרנו להעלות על ספר מהיכן שלמדו לומר כן". כלומר, מהיכן חכמים ידעו, שאם כלי חרס נשבר והפך לכלי בעל קיבולת של פחות מחצי לוג, אינו מקבל טומאה. תשובתו המפולפלת מפתיעה ביותר: חכמים למדו זאת מנס הדלקת נרות החנוכה!

בימי החנוכה לא הדליקו נרות במנורת המקדש: כידוע, היוונים טימאו את כל כלי המקדש, בכללם את המנורה. לא ניתן היה, איפוא, ליצוק לתוכה את השמן הטהור שהתגלה. מה עשו? אומר המהרש"א, נטלו כלי חרס גדולים, שהיו טמאים אף הם, שברום והפחיתו את תכולתם לפחות מחצי לוג (עיינין כלים פ"ב משנה ד'), ומשיצאו הכלים מטומאתם, יצקו לתוכם את השמן והדליקו נרות במנורת חרס! והנה, בלילות טבת הארוכים ביותר בשנה, יש צורך בכמות של חצי לוג שמן לכל נר, כדי שנרות המנורה ידלקו כל הלילה (רש"י שמות כז/כא וביומא טו/א). כלי החרס הרי הכילו מעט פחות מחצי לוג שמן, ובכל זאת הם דלקו כל הלילה... זהו, איפוא, הנס שאירע גם בלילה הראשון, וכאן הוא המקור של חכמים לכך שכלי חרס גדולים שנשברו ואינם מכילים חצי לוג, יצאו מטומאתם...

פלפולו של המהרש"א זכה להתייחסות ערה מצד הפוסקים, אשר הכבירו עליו בתמיהות ובקושיות, עד שבעל "תבואות שור" (שבת, פרק במה מדליקין) הסיק, כי המהרש"א אמר פלפול זה "לפלפולא בעלמא". הנה, הוא תמה, הרי אין עושים מנורה מחרס (סוכה ג/ב), מלבד שיש בכך ביזוי, להשתמש במקדש בכלים פחותים בערכם. ובכלל, מדוע לא נטלו כלי אבן, שאינם מקבלים טומאה לעולם, והדליקו בהם את המנורה. מה טעם ראו החשמונאים להשתמש בכלי חרס שבורים? [2]

נסיים בדבריו של בעל "תולדות יעקב יוסף" (בראשית, מקץ). הוא תמה, אכן בלילות טבת הארוכים יש צורך בחצי לוג. אך היום הראשון של חנוכה, כ"ה כסלו עדיין אינו מלילות טבת ודי היה בפחות מחצי לוג? בתשובה לשאלה זו הוא מספר, כי הוא ערך חישוב מדוקדק וגילה, כי הלילה שלפני תקופת טבת הוא הלילה הארוך ביותר בשנה, ובאותה שנה שבה אירע נס החנוכה, היה זה ליל כ"ה כסלו! נמצאו דברי המהרש"א הולמים הפלא ופלא.

דף נה/ב ואי אישתייר ביה כעובי דינר זהב כשרה

"שיירים", "אישתייר", "שיורי" - מצא את ההבדלים

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א, עסק באחד משיעוריו בביאור המונחים התלמודיים

[2] ה"חתם סופר" זצ"ל (חידושים, שבת כא/ב) מיישב באופן נפלא קושיות אלו. החשמונאים, הוא אומר, נטלו כלי מתכות גדולים, טמאים כמובן, חוררו בהם חור "כמוציא משקה", וביטלו מתורת כלי, ועל ידי כך הם יצאו מטומאתם, ולאחר מכן הם סתמו חור זה בחרס. מעתה, כלים אלו נחשבו ככלי חרס לעניין טומאה, משום שללא החרס הם אינם יכולים להכיל בתוכם משקה (עיינין שבת טו/א), ומאידך, לא היתה בכך זילות, שהרי כלי מתכות הם וראוי להשתמש בהם בבית המקדש...

התקרב לפה, הורה לו הפריץ, ואל תטשה בי מושקה נדחף על ידי עושי דברו של הפריץ, הביט בחשש אל תוך הקופסה, ונשימתו נעתקה מפיו. איון השוטה, מוכר הכלים, ארז כל שבר בנפרד...
* * *

האדמו"ר מטולנא שליט"א מספר, כי אחד מגדולי האדמו"רים שה, כי אביו סיפר לו מעשה זה בצעירותו, ושאלו איזה מוסר השכל ניתן ללמוד ממנו.

השבתי לו, סיפר אותו אדמו"ר, כי פעמים שלבו של יהודי שבור. הקב"ה אינו דוחה מלפניו לבבות שבורים, לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבוה. אבל יש להזהר, לא לעטוף את השברים בעטיפה...
הוי אומר, פעמים שאדם נאלץ לוותר על פעולות הרוחניות שהיה רוצה מאד לעשותן, אך אין בידו אפשרות. קשה לו כעת. הוא כמעט לא יכול. אך יזהר, לבל יהפוך זאת לדרך חיים, אל "הנה" מן הכורח שאליו נקלע ויגרר אחריו לכל חייו. בבוא הזמן והעת, לכשירווח, יתעשת, ישוב למתכונתו ולהרגליו, ויעש את כל המוטל עליו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ב בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף נד/א ואלו כשרות בבהמה

סגולה לרפואה שלמה...

אחד מחסידיו של בעל ה"צמח צדק" זצ"ל היה רבי אליהו יוסף מדריבין, בה כיהן ברבנות. מאוחר יותר הוא שימש כרבה של פלוצק, ושם לקה בחולי מסוכן ביותר, אשר בענייני טריפות נחלקו בו הבית יוסף והרמ"א. הבית יוסף מכשיר בהמה שאירע בה כך, ואילו הרמ"א מטריך.
נמלך רבי אליהו יוסף בדעתו לעלות לארץ ישראל ואמר: בארץ ישראל המרא דאתרא הוא ה"בית יוסף", והרי הוא מכשיר!
אכן, עלה ירושלימה ושם חי עוד כעשרים שנה, עד י"ב בתמוז ה' תרכ"ה ("סיפורי חסידים", 470).

לעילוי נשמת

הר"ר **צבי נתן פינקלשטיין** ז"ל

ב"ר חיים מנחם ז"ל נלב"ע י"ד מנחם אב תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פאניה מושקובסקי** ע"ה

בת הר"ר אהרן ז"ל נלב"ע י"ט באב תשנ"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י נכדה ידידנו

הר"ר **אפרים ברנד** ומשפ' שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת

הר"ר **חיים פרנקל** ז"ל

ב"ר יעקב הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באב תשס"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הבאים: "שיירי מנחות", "אישתייר", "שיורי". הדיון התעורר בעקבות הוראתו של הרשב"א באלו מקרים אפשר להכשיר טחול של בהמה שנמצא בו נקב.

בגמרתנו מבואר, כי בהמה שנמצא נקב בחלק העבה של הטחול שלה, הרי היא טרפה. ברם, אם הנקב אינו מפולש, ויתרת הטחול שלא ניקבה עבה כעובי של דינר זהב, הבהמה אינה טרפה. ה"טור" (יו"ד סימן מ"ג) בהתייחסו להלכה זו מוסיף, כי הרשב"א הורה, שבימינו אין אנו יודעים לשער את עוביו של דינר זהב שרווח בימי חז"ל, ולפיכך, "יראה לי שהוא פחות מחצי עוביו". כלומר, אם יתרת הטחול שאינה מנוקבת, היא מעט פחות ממחצית עוביו של הטחול, הבהמה אינה טרפה, וכן נפסק ב"שולחן ערוך" (שם סעיף ד).

את הוראתו זו הרשב"א מנמק בשני טעמים (עיין "בית יוסף" שם), ובמאמרנו זה נתמקד בטעם השני. א. יהא עוביו של דינר זהב גדול ככל שיהא, מן הסתם אינו מגיע למחצית עוביו של החלק העבה של הטחול. ב. לשון גמרתנו הוא: "ואי אישתייר ביה כעובי דינר". משמע, שהחלק שנותר נחשב כשיירים לגבי החלק המנוקב. ברור, איפוא, כי החלק שאינו מנוקב קטן מן החלק המנוקב, שאם לא כן, לא היו מכנים אותו "שיירים".

שיירים, לא דווקא מיעוט: בעל "תפארת ישראל" תמה על הנחתו של הרשב"א, כי "שיירים" הם בהכרח החלק היותר קטן. הנה, הוא כותב, בגמרא (סוכה יג/א, משנה פרה פרק י"א משנה ט) נאמר, כי "מצוות אזור שלשה גבעולין ושיירי שניים", היינו, אזור בעל שלושה גבעולים שנותרו בו שני גבעולים בלבד, כשר. הרי לנו, כי גם כאשר הרוב נותר על כנו, הוא מכונה שיירים, ואפשר, איפוא, לפרש, כי "שיירים" הם החלק שנשאר, בין אם חלק זה הוא מיעוט ובין אם הוא רוב. מעתה, שוב אין להביא ראיה מגמרתנו שנקטה בלשון "אישתייר", כי די בכך שנותר פחות ממחצית עוביו של הטחול שאינו מנוקב. האומנם?

הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א (הערות במסכת סוכה יג/א) מבאר את שיטת הרשב"א, תוך שהוא סומך את דבריו על פירושו של הגאון מוילנא זצ"ל למגילת רות, בה נאמר כי לאחר שנעמי התאלמנה מבעלה אלימלך "ותשאר היא ושני בניה". המדרש (רות פרשה ב') מביא את דברי רבי חנינא, שרות "נעשתה כשיירי מנחות". מה עניין שיירי מנחות לנעמי? מבאר הגר"א, כי רבי חנינא התקשה: הרי רק אלימלך נפטר ומדוע הפסוק מתייחס לשלושת הנותרים בלשון "שיירים" - "ותשאר היא ושני בניה"? לפיכך, הסביר רבי חנינא, כי כפי שנוכחנו במנחות שבבית המקדש, שהכהן נטל קומץ מן המנחה שהובאה בפניו והקטירה על המזבח, והמנחה שנותרה בכלי כונתה "שיירי מנחות", משום שחשיבותה פחותה מן הקומץ שהוקטר על המזבח, כך גם נעמי ושני בניה שנותרו, פחותים בחשיבותם מאלימלך שנפטר.

הרי לנו, כי פעמים ש"שיירים" הם מונח המשמש לתיאור חלק שאינו חשוב, וכך גם באגודת האזור שעיקר דינה בשלושה גבעולים, אפשר להתייחס לשניים שנותרו כ"שיירי איזוב", משום שאינם כעיקר המצווה. ברם, במקומות שבהם אין חלק אחד חשוב יותר מן השני, כגון, בטחול המוזכר בסוגייתנו, אזי, כאשר חכמים השתמשו בלשון "אישתייר", כוונתם לחלק הקטן של הטחול, ומכאן למד הרשב"א שאם פחות ממחצית עוביו של הטחול אינה נקובה, הבהמה אינה טרפה.

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת חָלִין • דף נ"א • יום שלישי ט"ז באב

לאכל מסמרים

כְּשֶׁבָקָר וְצֹאן אוֹכְלִים, הֵם אֵינָם בּוֹדְקִים אֶת מֵאֲכָלָם בְּשֶׁבַע עֵינָיִם, וְלָכֵן אִם בְּאֶכְל שְׁלֵהֶם מְעֻרְבִים חֲלָקֵי מִתְּכָת, מִסְּמָרִים, בְּרָגִים וְכְדוּמָה, הֵם אוֹכְלִים אוֹתָם יַחַד עִם הָאֶכֶל. כְּאִשֶׁר גּוֹף זֶר חוֹדֵר לְמַעֲיָה שֶׁל בְּהֵמָה, הַגּוֹף שֶׁלָּהּ מְפָרִיד אוֹתוֹ מִן הָאֶכֶל, וְהוּא נִכְנָס לְקֶבֶה קִטְנָה שֶׁסְּמוּכָה לְסַרְעֶפֶת, וְשָׁמָּה הוּא: "בֵּית הַכּוֹסוֹת". אִם מִחֵט, מִסְּמָר, אוֹ כֵּל גּוֹף זֶר אַחֵר, וְנָעַץ בְּדָפְן בֵּית הַכּוֹסוֹת וְעוֹשֶׂה בּוֹ נֶקֶב - הַבְּהֵמָה טְרֵפָה.

הַיּוֹם יִשְׁנֶן שֵׁיטוֹת שׁוֹנוֹת לְמַנְעַ מִחֻפְצִים חֲדִים לְהִכְנִס לְמַעֲיָה שֶׁל הַבְּהֵמָה, לְמִשְׁלַל, מִנִּיחִים בְּרַפְתוֹת מְגַנְטִים גְּדוֹלִים שֶׁשׁוֹאֲבִים אֲלֵיהֶם אֶת גּוֹפֵי הַמִּתְכָּת לְפָנֵי שֶׁהַבְּהֵמוֹת מִסְּפִיקוֹת לְאֶכֶל אוֹתָן. וְשִׁנָּה שֵׁיטָה נוסֶפֶת, לְהַשְׁתִּיל מְגַנְט בְּתוֹךְ הַגּוֹף שֶׁל הַפֶּרָה, וְהוּא שׁוֹאֵב אֶת גּוֹפֵי הַמִּתְכָּת וְאֵינּוּ מִנִּיחַ לָהֶם לְחֹדֵר לְתוֹךְ אֶבְרֵי הַבְּהֵמָה וְלִנְקֹב אוֹתָם.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חיגי:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

הקדם והנצח את נשמות יקיריך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:
חשון - כסלו - טבת - שבט - אדר

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה:

(שוי) טל. 03-5775307/9 פקס. 03-7601020

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא.

כי נר מצוה ותורה אור

לעילוי נשמת

ר' משה פודור הכהן ז"ל בן ר' בן ציון הי"ד

נלב"ע י"ג מנחם אב תשס"ג ממתפללי "אגודת רעים" - ב"ב תנצב"ה

הנוצח ע"י משפחות פודור וכן ארי הי"ו

